

eerste woord

ALBAST WELKE TOEKOMST VOOR DE SOCIALE ZEKERHEID?

Marc Leemans
Voorzitter ACV

Op 28 december 2019 vieren we de 75ste verjaardag van de Besluitwet sociale zekerheid. Al hebben LBC-NVK en ACV het verjaardagsfeest alvast samen ingezet met het boek “Welke toekomst voor onze sociale zekerheid?”, uitgegeven bij EPO.¹ En laten de denktank Minerva² en de Fod Sociale Zekerheid zich ook niet onbetuigd. Die verjaardag kan je echter niet los bekijken van een andere 75ste verjaardag: die van het Sociaal Pact. Dat werd na jaren clandestien overleg, tussen werkgevers en werknemers, gesloten op 24 april 1944, met een reeks duidelijke afspraken over de naoorlogse wederopbouw, de uitbouw van het sociaal overleg, de loonvorming. Het meest gedetailleerd waren de afspraken over de uitbouw van de sociale zekerheid. De Besluitwet was er acht maanden later de letterlijke vertaling van.

Kent u het materiaal dat een 75-jarig jubileum symboliseert? Albast. En dat is treffend. Het lijkt hard als ivoor, maar is broos als gips. Ideaal voor beeldhouwers. Die sociale zekerheid hebben onze voorgangers dus ook gebeeldhouwd. Om ons te wapenen tegen risico's. Om stabilisator te zijn tegen de golven van economie en financiën. Ze doorstond vier decennia van neoliberale aanvallen. En ze beschermt nog steeds. Tegen inkomensverlies bij sociale tegenslag en tegen armoede. Niet zoveel als we graag willen, maar beter dan in vele andere landen. Werkgevers en hun politieke vrienden beweren graag van niet, om dan de blauwe loper uit te rollen voor commerciële verzekeringen of om simpelweg te hakken in uitkeringen of inkomsten. Want voor hen is het vangnet teveel hang-

mat. Van solidariseren komt profiteren. Beter responsabiliseren en dus individualiseren. Beter activeren en dus commercialiseren.

De sociale zekerheid vaart beter bij lastenverlagingen. Less is more. Of bij investeringen waarop de markt zijn winstmarge kan pakken. Liefst in combinatie van beide. Less is more profit. Er is dus reden voor grote ongerustheid. Boven onze sociale zekerheid troepen onweerswolken samen. Er is als eerste vaststelling dat deze regering, samen met N-VA, een budgettaire puinhooft achterlaat. De puinhopen van paars verbleken daarbij. En niet door budgettaire geklungel maar wel vanuit een bewuste strategie: het bedienen van de bevriende economische en financiële lobby's met lastenverlagingen en zo het pad te effenen voor amputaties in de sociale zekerheid. De Wever en De Croo waren daar twee jaar terug al heel duidelijk over.

Dat verklaart de eerdere blokkage om de sociale zekerheid structureel in evenwicht te brengen. Daarom kreeg Di Rupo enkel een evenwichtsdotatie voor vier jaar gedaan. En ondanks de gemeenschappelijke vraag van de sociale partners voor een structureel evenwicht, ging ook Michel niet verder dan vier jaar verlenging. Met dus weer een serieus gat in de begroting vanaf 2021, om er dan weer het mes in te zetten. Met bovenop nog een zogenaamd responsabiliseringsmechanisme: elke onverwachte tegenvaller qua inkomsten of uitgaven in de SZ verplicht tot onmiddellijk corrigeren. Ik zou daar nog tot op zekere hoogte begrip voor kunnen opbrengen, moest dat ook gelden voor andere departementen, maar daar was dat duidelijk taboe. Op Financiën mocht Van Overtveldt zich alles permitteren. Vaak ten koste van de Schatkist, zonder dat iemand hem rekenschap vroeg. Waar blijft de fiscale responsabilisering?

Tweede vaststelling betreft de kanker van de loonoptimalisatie. Het is verontrustend hoe snel die kanker uitzaait en hoe regering en administraties weigeren daar een stokje voor te steken, met volle patronale medewerking. Waarbij het steeds minder een probleem is dat men bestaand brutoloon omzet in voordelen die aan gewone belastingen en sociale bijdragen ontsnappen, meer en meer verpakt in zogenaamde cafetariaplannen. Huispersoneel en klusjes aan huis die door de baas worden betaald,

auteursrechten voor eender welk geschrift dat je neerpenet. Aandelenopties die je direct mag cashen in ruil voor maar eventjes 20% van het brutoloon. Luxegeneeskunde, yoga en fitness op kosten van de baas. Pensioensparen en binnenkort nog een vrij aanvullend pensioen op kosten van de baas. En een gloednieuw kader voor winstpremies, ook al ten koste van SZ en fiscus. Alle dagen kerst!

Derde vaststelling dat dit alles wordt versterkt door de wildgroei van alternatieve statuten zonder normale bijdragen: studentenarbeid; flexijobs; de luxeregeling voor sportclubs. Met als absoluut dieptepunt het nieuwe kader voor zogenaamd bijklussen tot 6.130 euro per jaar, zonder bijdragen, zonder belastingen, zonder arbeidsbescherming noch sociale zekerheid. Ter wille van de "low cost" lobby van multinationale digitale platformen. Dit trachten we momenteel de kop in te drukken met een vernietigingsprocedure bij het Grondwettelijk Hof, overigens samen met de werkgevers, althans met de middenstandsorganisaties.

En als vierde vaststelling komen we op een echt pijnpunt: het afhaken van de werkgevers. Wat we na de oorlog samen opbouwden wordt nu door hen totaal verguisd. Hun interesse voor de sociale zekerheid is gemuteerd tot sociaaleconomisch kannibalisme. Het gezamenlijke jong wordt plots een prooi. Hoe kan het geld van de sociale zekerheid tot eigen nut aangewend worden? Voor belastingverlaging, voor economische steunmaatregelen, voor gesubsidieerde investeringen. Of -voor wat de middenstand betreft- voor de uitbouw van het sociaal statuut van de zelfstandigen.

Wat ons nog meest op de heupen werkt is hoe men daarbij werknemers en gerechtigden op sociale uitkeringen tegen elkaar opzet. We zijn wat dat betreft een en ander gewoon met mensen in werkloosheid. Maar sinds een tijd worden ook gerechtigden op leefloon gebasht: 'wie zijn

De interesse van de werkgevers voor de sociale zekerheid is gemuteerd tot sociaaleconomisch kannibalisme. Het gezamenlijke jong wordt plots een prooi. Hoe kan het geld van de sociale zekerheid tot eigen nut aangewend worden? Voor belastingverlaging, voor economische steunmaatregelen, voor gesubsidieerde investeringen.

rekeningen niet kan betalen, zal wel zoeken naar werk'. En sinds kort worden ook zieken en invaliden gevisieerd. Alsof wie werkloos, arm, ziek of invalide is dat zelf heeft gezocht. En wie een laag pensioen heeft is daar niet langer de dupe maar wel de oorzaak van. Hoe lang nog vooraleer men ook van gepensioneerden of personen met een handicap verwacht dat ze iets terug doen voor hun uitkering? In Nederland is dat dieptepunt al bereikt met hun Participatiewet.

Ons alternatief is duidelijk. De sociale zekerheid moet je niet aftakelen. Die moeten we optakelen. Om beter te doen, zowel in zijn opdracht om een inkomen te behouden bij sociale tegenspoed als in zijn opdracht om armoede te bestrijden. Al voeg ik daar graag het volgende aan toe.

Eén, bomen groeien niet tot in de hemel. We weten dus dat we scherpe keuzes moeten maken omwille van de vergrijzingskosten. Zeker met de tijdelijke bubbel tot 2040, in de sociale zekerheid van de werknemers, door de uittrede van de babyboomers. En ook omwille van andere maatschappelijke prioriteiten, van onderwijs tot klimaatafkoeling. En dus moeten we juist beter doen in plaats van minder, minder, minder.

Met als eerste prioriteit dat men de minima eindelijk optrekt tot boven de Europese armoedenorm. En niet volgens het plaatje van het Planbureau, met gelijke verhogingen voor ieder. Maar wel met de grootste aandacht voor de gezinnen die verst af zitten van de Europese armoedenorm. En al zeker niet door van de armoedenorm alle andere sociale voordelen af te trekken, zonder er rekening mee te houden dat armen ook bijkomende kosten hebben. Dat was namelijk het plaatje van Zuhail Demir, gewezen staatssecretaris voor het bestrijden van armen.

De sociale zekerheid moet je niet aftakelen. Die moeten we optakelen. Om beter te doen, zowel in zijn opdracht om een inkomen te behouden bij sociale tegenspoed als in zijn opdracht om armoede te bestrijden.

Twee, het doel heiligt de middelen. We hebben geen moeite met een debat over de doelmatigheid van de sociale uitkeringen. Maar niet als dit betekent dat we door kop-

peling van uitkeringen aan het gezinsinkomen nog meer inkomensvallen creëren. Zoals men nu ook ziet dat de bijdrageverlaging voor lagere lonen via de werkbonus op zijn grenzen stuit. En is het normaal dat iemand met 2000 euro bruto per maand, van 100 euro loonkostverhoging, netto amper 18 euro overhoudt. Dat is maar eventjes een aanslag van 82%. Terwijl iedereen maar kakelt over hoe erg de marginale aanslag voor topkaders is, ter vergoelijking van hun waaier aan alternatieve loonvoordelen. En is het normaal dat het nieuwe Vlaamse kinderBIJslagstelsel, voor iemand met een inkomen van 2350 euro per maand, een loonOPslag van 50 euro afstraft met 102 euro minder kinderAFslag.

Drie, koken kost geld. Voor de klimaataanpak dringt het besef door dat daar een prijs op staat. Maar als dat concreet wordt, stoten we snel op NIMBY: NOT in my backyard. Vrij vertaald als NIMAND: Niet In Mijn Achtertuin Noch onder mijn Dak. Zodat finaal NIEMAND zich verantwoordelijk acht. Met de sociale zekerheid is het net zo. Haal het geld waar het zit. Maar vooral niet bij mij. Van grote vermogens en hoge inkomens uit vermogen mag gerust wat meer komen. Maar de sociale zekerheid is tegelijk ook gebouwd op het bloed, zweet en tranen van de werknemers, uit solidariteit met de collega's die op pensioen gaan, die getroffen worden door ziekte, invaliditeit, arbeidsongeval of beroepsziekte, of die hun job verliezen. Met de vergrijzing gaan er minder werklozen zijn. Maar wel meer uitgaven voor arbeidsongeschiktheid en pensioen. Betekent dit dat de bijdragevoeten omhoog moeten? Ja, als het moet. Maar laat ons eerst en vooral alle kieren en gaten dichten. Met correcte bijdragen op alle vormen van verloning. Met correcte fiscaliteit op alle vormen van inkomen.

Albasten monumenten restaureren, dat doe je niet blind maar wel met de grootste zorgvuldigheid.

N

1. Marc Leemans en Stefaan Decock (red.), *De toekomst van onze sociale zekerheid*, EPO, Brussel, 2019, 208 p.
2. Matthias Somers (red.), *Fundamenten. Sociale zekerheid in onzekere tijden*, Denktank Minerva, Brussel, 2019, 382 p.